

Nr 309.

Kungl Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914; given Stockholms slott den 19 april 1918.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

Eliel Löfgren.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.

Härigenom förordnas, att 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Officer eller underofficer, som gör sig skyldig till brott, varom denna § handlar, skall, ändå att brottet anses böra medföra fängelse, tillika dömas till avsättning.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 12 april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen statsrådet Löfgren anmälde, efter gemensam beredning med chefen för lantförsvarsdepartementet och chefen för sjöförsvarsdepartementet,

riksdagens skrivelse den 26 februari 1918 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t *angående straffet för rymning från mobiliserad avdelning av krigsmakten.*

Härvid anförde föredragande departementschefen:

»Strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 stadgar i 49 § följande: Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, dömes till straffarbete från och med sex månader till och med två

Bestämmelser i strafflagen för krigsmakten ang. rymning.

år. Tillhör rymmaren manskapet, och äro omständigheterna synnerligen mildrande, må den brottslige, om han ej förut undergått bestraffning för rymning, dömas till fängelse i högst ett år.

Lagens 4 § innehåller, att såsom mobiliserad anses enligt samma lag rikets krigsmakt eller avdelning av krigsmakten, då den för annat ändamål än övning ställes eller är ställd på krigsfot.

Jämlikt 50 § skall enligt huvudregeln krigsman, som rymmer i annat fall än det i 49 § omförmälda, dömas till fängelse i högst sex månader eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, beläggas med disciplinstraff.

Olovligt undanhållande, som varar utöver viss angiven tid, anses enligt 53 § såsom rymning.

I 153 § i lagens tredje del, krigsartiklarna — vilka enligt 5 § skola äga tillämpning allenast i fråga om brott, som förövas i krigstid eller eljest under tid, då rikets krigsmakt är mobiliserad — stadgas, att där krigsman eller vid krigsmakten anställd civil ämbets- eller tjänsteman begår rymning från trupp i fält, från fästning eller från fartyg, stätt på sjötåg, rymmaren dömes till straffarbete från och med sex månader till och med åtta år.

Lagutskottet
1918.

I anledning av den av två ledamöter i andra kammaren väckta motion, som föranlett riksdagens ifrågavarande skrivelse, har lagutskottet, i utlåtande nr 6, efter att hava redogjort för nämnda bestämmelser i strafflagen för krigsmakten, anfört följande:

'Straffet för rymning är således [enligt gällande strafflag för krigsmakten] olika, allt eftersom rymning begås under fredstid eller krigstid och vad därmed är likställt samt i förra fallet, allteftersom rymning sker från mobiliserad avdelning eller icke. Motionärerna ifrågasätta, huruvida den höjning av straffet, som följer på rymning från mobiliserad avdelning, är erforderlig, eller om det icke vore tillfyllest, att i lagen upptoges endast två slag av rymningsbrott, rymning från avdelning på fredsfot och rymning från avdelning på verklig krigsfot. I varje fall anse de, att ett förtydligande av vad som menas med mobiliserad avdelning är påkallat samt att i samband därmed straffet för rymning från dylik avdelning bör sänkas.

Då man i fråga om vissa förbrytelser stadgat särskilt strängare straff, därest de förövas under krig, har detta uppenbarligen skett förnämligast därför, att de i sådant fall ansetts medföra en väsentligt större fara för det allmänna än eljest. Samma skäl, som i nämnda fall föranlett en höjning i straffet, tala emellertid för att en sådan bör inträda även under vissa andra förhållanden, som ligga kriget nära. Den

ökade fara, som i fråga om vissa brott huvudsakligen betingar det högre straffet, uppkommer nämligen icke i och med själva krigsutbrottet, utan föreligger i regel även under tiden närmast dessförinnan, då kriget när som helst kan väntas utbryta. Våra krigsartiklar äga sålunda tillämpning icke blott i krigstid utan jämväl, då rikets hela krigsmakt är mobiliserad. Däremot gälla hos oss de för krigsförhållanden egentligen avsedda straffbestämmelserna, i motsats till vad som är fallet i vissa främmande lagar, som regel icke under tid, då allenast en del av krigsmakten, den avdelning, som den brottslige tillhör, är ställd på krigsfot. Men beträffande vissa brott, och till dem hör rymningsbrottet, har det ansetts oundgängligen nödvändigt, att de beläggas med särskilt strängare straff för sist angivna fall. I 1881 års strafflag för krigsmakten var sålunda 61 §, som i sak motsvarar 49 § i nu gällande strafflag, tillämplig i fråga om varje rymning från avdelning, som av där omförmäld anledning ställts på krigsfot, oberoende därav, huruvida så var förhållandet med krigsmakten i dess helhet eller icke. Att i nu berörda hänseende frågå denna lagens ståndpunkt kan utskottet icke förorda.

Däremot anser utskottet det kunna ifrågasättas, huruvida icke erfarenheten visat, att en sänkning av straffet för rymning från mobiliserad avdelning må kunna äga rum. Enligt de upplysningar, som inom utskottet meddelats, torde, på sätt motionärerna framhållit, ej sällan hava inträffat, att domstolarna funnit sig böra tillämpa andra momentet i 49 §, även där inga förmildrande omständigheter visats hava förelegat. Anledningen härtill har antagligen varit den, att en tillämpning av lagen enligt dess lydelse ansetts leda till obehörig stränghet. Motionärerna hava jämväl framhållit, att i vissa fall straff, utmätt enligt paragrafens första moment, nådevägen mildrats. Det är emellertid givet, att ett brott av förevarande karaktär måste åtföljas av ett mera allvarsamt straff, och att detta särskilt gäller, om brottet sker under krig eller mobilisering. Men utskottet vill ifrågasätta, huruvida den ökade fara för det allmänna, rymningsbrottet från mobiliserad avdelning medför, städse kan anses vara så mycket större, att den höjning i straffet för nämnda brott, som kommit till uttryck i bestämmandet av straffminimum till straffarbete i sex månader, verkligen är av förhållandena påkallad, eller med andra ord huruvida ett efter farans storlek för olika förhållanden avpassat straff städse låter utmätta sig inom den sålunda nedåt bestämda strafflatituden.

Vad slutligen angår motionärernas yrkande därom, att i lagen måtte tydligare angivas, när och i vilket fall mobilisering skall anses vara för handen, är det givetvis av största vikt, att bestämmelserna härutinnan erhålla nödig bestämdhet och tydlighet. Såvitt utskottet har sig bekant,

lärer emellertid i nu angivna hänseenden någon oklarhet icke råda. Mobiliserad i strafflagens mening är krigsmakten eller del därav, då mobilisering av Kungl. Maj:t i generalorder påbjudits. Att dylik befallning utgått, bringas till vederbörandes kännedom genom kungörelser, som offentligen anslås, eller ock genom särskilda inkallelseorder.

Riksdagens
skrivelse den
26 februari
1918.

I enlighet med därom av utskottet i nämnda utlåtande gjord hemställan har riksdagen i sin förevarande skrivelse anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida det i nu gällande strafflag för krigsmakten stadgade straffminimum för rymning av krigsman vid mobiliserad avdelning, straffarbete i sex månader, må kunna sänkas, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Krigshov-
rätten.

På grund av Kungl. Maj:ts remiss har utlåtande i ärendet avgivits av krigshovrätten, som därvid anfört följande:

Då i § 49 av gällande strafflag för krigsmakten fastställdes ett — i jämförelse med lägsta straffet för vanligt rymningsbrott — så högt straffminimum som straffarbete i sex månader, lärer med goda skäl kunna förutsättas, att lagstiftaren närmast haft i tankarna sådana fall, då rymning sker antingen under pågående krig utan att rymmaren lyder under krigsartiklarna eller ock då fara för omedelbart krigsutbrott är för handen. För dylika fall kräves också helt visst, med hänsyn till den stora faran för det allmänna, ett strängt straff. Under de förhållanden, som för närvarande råda i landet och under senare åren rätt eller att viss del av armén och flottan hållits mobiliserad under fredstid, lärer däremot icke kunna förnekas, att berörda straffminimum framstår såsom onödigt strängt. Skillnaden mellan nyss nämnda förhållanden och de under fredstid för krigsmakten vanliga lärer näppeligen framstå med sådan skärpa, som motiverar den ovan angivna stora olikheten i avseende å straff för rymning i ena och andra fallet. För krigshovrätten har det också vid ifrågavarande lags tillämpning i vissa fall framstått såsom önskvärt att äga tillgång till ett lägre straffminimum än straffarbete i sex månader vid bedömande av rymningsbrott från mobiliserad avdelning. Med hänsyn till vad sålunda anförts och vid frågans behandling inför lagutskottet förekommit har krigshovrätten förklarat sig icke hava något att erinra mot att åt ifrågavarande straffbestämmelse gäves den ändrade lydelse att, med bibehållande av nuvarande straffmaximum, såsom lägsta straff bestämdes fängelse även för fall, då omständigheterna ej vore synnerligen mildrande.

Riksdagens
militie-
ombudsman.

Riksdagens militieombudsman, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, har i sitt yttrande framhållit, att tjänstgöring vid mobiliserad

avdelning i allt väsentligt syntes likartad med tjänstgöring till rikets försvar enligt § 28 värnpliktslagen eller s. k. krigstjänstgöring men att detta oaktat minimistraflet för rymning från mobiliserad avdelning för normala fall vore straffarbete i sex månader, under det att enligt under senare tid tillämpad praxis rymning från s. k. krigstjänstgöring med stöd av ett av Kungl. Maj:t den 30 juni 1915 meddelat utslag ofta nog fått sonas med disciplinstraff. Denna omständighet torde kraftigt hava medverkat till domstolarnas benägenhet att vid utmätande av straff för rymning från mobiliserad avdelning tillämpa andra stycket i 49 § och sålunda döma till allenast fängelse. Vid granskningen av de från marinen till militieombudsmannen inkomna fångförteckningarna för sista kvartalet år 1916 hade det också befunnits så gott som regel, att rymning från fartyg med mobiliserad besättning, då återfall ej förelegat, bestämts till fängelse. Att minimistraflet för rymning från trupp i fält, från fästning eller från fartyg, statt på sjötåg, enligt 153 § sammanfölla med minimum för rymning från mobiliserad avdelning enligt den normala latituden tydde även på att samma latitud icke vore väl avvägd. Militieombudsmannen förklarade sig därför anse, att en jämkning av straffskalan för rymning från mobiliserad avdelning borde ske, vilken, med beaktande av ovan omförmälda praxis, lämpligen kunde ske på det sätt att straffet för rymning från sådan avdelning, där rymmaren tillhörde manskapet och ej förut undergått bestraffning för rymning, bestämdes till fängelse, även om ej synnerligen mildrande omständigheter förelåge.

Även enligt min mening måste det i 49 § stadgade straffet framstå *Departementschefen.* såsom onödigt strängt under nu rådande förhållanden, då allenast en mindre del av krigsmakten är mobiliserad och omedelbar krigsfara icke är för handen. Att domstolarne delat denna uppfattning framgår därav, att, såsom lagutskottet och militieombudsmannen framhållit, andra momentet i 49 § i många fall kommit till tillämpning, ehuru förmildrande omständigheter i egentlig mening icke förelegat. Man har synbarligen icke ansett sig kunna underlåta att vid straffmätningen fästa avseende därvid, att faran för det allmänna i ett dylikt fall ej kan framstå med samma tydlighet för den brottslige som då allmän mobilisering anbefallts i anledning av ett befarat krigsutbrott. Det har även inträffat i åtskilliga fall, att Kungl. Maj:t av nåd nedsatt det straff, domstolarna med stöd av denna § ansett sig nödsakade att ådöma. Så har i 22 olika fall, i vilka straffarbete ådömts enligt 49 §, straffet nedsatts till fängelse eller till straffarbete under kortare tid än sex månader eller ock den dömda befriats från den del av det ådömda straffet, som han icke redan avtjänat. Att helt och hållet upphäva den skärpning av det vanliga rymnings-

straffet, som nu finnes stadgad för här ifrågavarande fall, har icke av lagutskottet föreslagits och kan icke heller av mig förordas så mycket mindre som detta icke synes överensstämma med lagens bestämmelser i övrigt. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att 153 § i krigsartiklarna endast är tillämplig dels vid rymning från trupp i fält — varmed enligt lagens motiv (se propositionen nr 67 till 1908 års riksdag sid. 96) bör förstås en truppavdelning, som i anledning av inträffat eller befarat krig lämnat sin vanliga förläggningssort — dels ock vid rymning från fästning eller från fartyg, statt på sjötåg. Uraktlåtenhet att åtlyda en utfärdad mobiliseringsorder skall sålunda, även då hela krigsmakten vid ett krigsutbrott mobiliseras, enligt gällande lag straffas efter 49 §. Att i ett sådant fall ett strängare straff än det vanliga är påkallat, synes uppenbart. Och även vid en mindre omfattande mobilisering såsom den nuvarande lärer ett något strängare straff än det i 50 § stadgade böra bibehållas. Jag anser mig dock kunna förorda en väsentlig nedsättning av nu gällande straffminimum. Jag hemställer därför, i anslutning till vad krigshovrätten i sitt yttrande föreslagit, att det nu i 49 § fastställda straffet ändras sålunda att med bibehållande av nuvarande straffmaximum det lägsta straffet bestämmes till fängelse i en månad även i sådana fall, då omständigheterna icke äro synnerligen mildrande. Anledning synes därvid icke föreligga att i detta fall göra skillnad mellan de för officerare och underofficerare, å ena, samt för manskapet, å andra sidan, gällande straff, helst bestämmelserna i denna §, i olikhet med vad enligt äldre lagstiftning var fallet, även skola tillämpas å civila ämbets- och tjänstemän vid krigsmakten av officers och underofficers grad. Strafflatituden lämnar i allt fall utrymme att fästa behörigt avseende vid den försvårande omständighet, som får anses ligga i den brottsliges ställning såsom officer eller underofficer. Jag har icke heller funnit skäl att bibehålla nu gällande stadgade därom, att den, som förut undergått bestraffning för rymning, icke skall kunna ådömas lägre straff än straffarbete, då han vid det senare brottets begående varit tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning. I sammanhang därmed att fängelse införes i den normala strafflatituden torde den lägsta strafftiden för ådömt straffarbete, i likhet med vad i 56 § är stadgat för andra än ämbets- och tjänstemän, kunna nedsättas till två månader. I överensstämmelse med 50 § lärer därjämte böra föreskrivas, att officer eller underofficer, som fälles till ansvar efter 49 §, tillika skall dömas till avsättning, även om strängare straff än fängelse ej ådömes.

Då, såsom förut påpekats, den föreslagna lagändringen visat sig påkallad på grund av de särskilda förhållanden, som nu äro rådande,

synes det mig angeläget, att förslag i ämnet framlägges redan vid nu pågående riksdag. Jag har därför låtit inom departementet utarbета förslag till lag om ändrad lydelse av ifrågavarande lagrum i strafflagen för krigsmakten.»

Departementschefen uppläste härefter nämnda förslag till *lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914*, vilket skulle såsom bilaga fogas vid detta protokoll, samt hemställde, att för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål lagrådets utlåtande över förslaget måtte genom utdrag ur protokollet inhämtas.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott bifalla.

Ur protokollet:

Henry Lindberg.

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.

Häri genom förordnas, att 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Rymmer krigsman, som är tjänstgöringsskyldig vid mobiliserad avdelning, dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse.

Officer eller underofficer, som gör sig skyldig till brott, varom denna § handlar, skall, ändå att brottet icke anses böra medföra strängare ansvar än fängelse, jämte det straff, som jämlikt 1 mom. skall följa å brottet, tillika dömas till avsättning.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd torsdagen den
18 april 1918.*

Närvarande:

Justitieråden GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,
Regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 12 april 1918, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsrådet Olof af Geijerstam.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 19 april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen statsrådet Löfgren anmälde efter gemensam beredning med chefen för lantförvarsdepartementet och chefen för sjöförvarsdepartementet, lagrådets den 18 april 1918 avgivna utlåtande över det den 12 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 49 § strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914*; och hemställde föredraganden, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte, sedan en mindre ändring av redaktionell innebörd däri företagits, jämlikt § 87 regeringsformen föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Harry Guldberg.